

Haluavatko venäläiset erityisoperaatiota?

”Ukrainan tapahtumat ja niihin liittyvät muutokset Venäjän ja länsimaiden suhteissa”. Näillä sanoilla alkoi *Idäntutkimuksen* numeron 4/2014 pääkirjoitus, ja niillä sopisi aloittaa tänäkin. Pahin pelätty tapahtui aamuyöstä 24.2.2022, kun Venäjän asevoimat aloittivat laajan hyökkäyksen Ukrainaan. Tapahtunutta on kuvattu maailmanhistorialliseksi käänneeksi, joka laittaa Euroopan turvallisuusarkkitehtuurin täysin uusiksi. Se on myös yhdistänyt paitsi Ukrainan myös Euroopan odottamattomalla tavalla. Länsimaat ovat yksissä tuumin asettaneet ennennäkemättömiä pakotteita Venäjää vastaan, ja lukemattomat organisaatiot – mukaan lukien Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seura yhdessä *Idäntutkimuksen* kanssa – ovat tuominneet Venäjän käynnistämän sodan sekä vaatineet joukkojen välitöntä vetäytymistä. Sellaista ei valitettavasti ainakaan näillä näkymin ole näköpiirissä. Sotaa ei Venäjällä saa edes kutsua sodaksi, vaan sotilaalliseksi erityisoperaatioksi.

Inhimillinen hätä Ukrainassa on akuutti ja saattaa jatkua vuosia. Vaakalaudalla on paitsi ihmisten myös koko maan tulevaisuus, joidenkin mukaan jopa länsieurooppalaisen liberalismin. Eurooppalainen pasifismi ainakin on jo kärsinyt kovan kolauksen. Miljooniin kasvaneiden pakolaisten kertomukset puhuvat karua kieltä sodan raakuuksista. Sosiaalisessa mediassa pilkahtelee sentään toisinaan edes musta huumori. Venäjä ja sen liittolainen Valko-Venäjä ovat päätyvässä täysin länsimaailmasta eristetyiksi. Tässä vaiheessa on vielä vaikea arvioida, mitä kaikkia seurauksia Vladimir Putinin monissa arvioissa kohtalokkaaksi virheeksi kuvatulla päätöksellä vielä onkaan. Sellaisten dystooppisten teosten kuten Vladimir Sorokinin pienoisromaanin *Pyhän Venäjän palveluksessa* (*Den opritsnika*, 2007) piti olla varoituksia siitä, mihin asiat voivat mennä jos niistä ei pidetä huolta. Nyt niitä luetaan profeetallisina kuvauksina nyky-Venäjältä. Kriisitilanteessa työterveyspsykologeilla on kiireiset ajat Suomessakin.

Tätä kirjoitettaessa on Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö juuri ilmoittanut suositteluvansa korkeakoulu- ja tutkimusyhteistyön jäädyttämistä Venäjän kanssa. ”Linjauksen mukaisesti uusia hankkeita ei tule käynnistää ja olemassa oleva organisaatioiden välinen yhteistyö keskeytetään toistaiseksi”, lukee ministeriön tiedotteessa. Toisaalta tuki Ukrainalle ja ukrainalaisille korkeakoulutuksessa ja tutkimusyhteistyössä kasvaa. Parin sadan venäläisen yliopiston ja korkeakoulun rehtorit ovat ilmaisseet julkisen tukensa sotatoimille, mutta yhteydet näyttävät nyt katkeavan siis kaikkiin muihinkin. Esimerkiksi venäjän opiskelijoiden kieliharjoittelu pitää siirtää pois Venäjältä. Monialaisen Venäjää koskevan tutkimuksen tarve tuntuu ainakin tutkijan näkökulmasta tässä tilanteessa tärkeämmältä kuin koskaan, mutta suomalainen Venäjä-tutkimus joutuu opettelemaan tulemaan toimeen tässä uudessa todellisuudessa. Nähtäväksi jää, mikä on sodan vaikutus kiinnostukseen opiskella Venäjään

liittyviä aineita ja aiheita. Toisaalta kiinnostus Itä-Eurooppaa, erityisesti Ukrainaa, kohtaan toivon mukaan kasvaa. Uudessa tilanteessa Helsingin yliopistossa tehty päätös Ukraina-ointokokonaisuuden alasarjasta näyttää monelle lyhytnäköisenä.

Idäntutkimuksen tämänkertainen teemaltaan vapaa numero käsittelee monen artikkelin kautta käynnissä olevaa sotaa ja sen taustoja. Valtteri Ahtamo pureutuu artikkelissaan siihen, miten Venäjän hallinto on oikeuttanut vuoden 2014 Krimin valtauksensa. Silloinen oikeuskampanja puri venäläiseen yleisöön hyvin ja nosti Putinin kannatusta, mutta, kuten Ahtamo toteaa, helmikuun 2022 hyökkäyksen legitimointi näyttää ainakin toistaiseksi jääneen puutteelliseksi. Tällä hetkellä onkin vaikea, ellei mahdoton, tietää, kuinka paljon hyökkäyksellä Ukrainaan on Venäjällä kannatusta. Myös Kari Kaunismaan essee Venäjän 2000-luvun historianopetuksesta ja kehityksestä historian oppikirjoissa taustoittaa hyvin viimeaikaisia tapahtumia Ukrainassa ja näyttää, miten konfliktien legitimointia pyritään vahvistamaan jo koululaisille historian tulkintojen kautta. Veli-Pekka Tynkkynen taas vaatii kolumnissaan Venäjän öljy- ja kaasunviennin sanktioimista, sillä usko kansainvälisen energiakaupan keskinäisriippuvuuteen romahti kerralla venäläisten tankkien vyöryessä Ukrainaan. Sotaa käsittelee myös tämän numeron taideosasto. Siinä Jaakko Turusen tuttavat raportoivat Kiovan metrotunneleista ja muista väestönsuojista esitellen kotikaupunkinsa seinämaalauksia, joissa poliittista umpisolmua Venäjän kanssa on viime vuosina käsitelty hyvinkin suorasukaisesti.

Loput tämän numeron artikkelit muistuttavat, että elämää on sodan ulkopuolellakin. Simo Laakkosen ja Jesse Hirvelän artikkeli avaa uusia näkökulmia vähän tutkittuun teemaan, vesiensuojeluun Neuvostoliitossa. Yleisen käsityksen mukaan sitä joko ei ollut lainkaan tai korkeintaan hyvin vähän, mutta historian tutkimus osoittaa muuta. Mukana ovat myös Veera Laineen ja Salla Nazarenkon venäläistä nationalismia ja patriotismia käsittelevät väitöskirjat sekä lukuisia kirja-arvosteluja ja ajankohtaisia asioita.

Tämä on ensimmäinen päätoimittamani *Idäntutkimuksen* numero. Olen kiitollinen Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran osoittamasta luottamuksesta ja kiitän edeltäjäni Katja Lehtisaarta sekä koko toimituskuntaa siitä ansiokkaasta työstä, jota he lehden kehittämiseksi ovat tehneet. Hyvin hoidettuun lehteen on ilo hypätä mukaan. Samalla kertaa on vaihtunut myös lehden toimitussihteeri, jota tehtävää Jari Parkkinen alkoi hoitaa jo edellisessä numerossa. Edellisen toimitussihteerin Ira Österbergin ja Katjan avulla siirtyminen on sujunut hyvin, mistä kiitokset molemmille. Muu toimituskunta jatkaa ilokseni entisellään, eli mukana on edelleen kokenut ja monitieteinen ryhmä, johon kuuluvat Dragana Cvetanovič, Emma Hakala, Meri Kulmala, Sirke Mäkinen, Jukka Pietiläinen, Mika Pyly, Saara Ratilainen, Riku Toivola ja Jaakko Turunen.

Idäntutkimus jatkaa edellisen toimituksen viitoittamalla teemanumeroita suosivalla tiellä, ja tänä vuonna ovat tulossa paljon kiinnostusta herättäneet teemanumerot Ylirajaisuus, Valko-Venäjä ja Ääni. Myös teemanumeroihin toivotetaan tervetulleiksi juttuehdotuksia muistakin aiheista.

Toivotan antoisia lukuhetkiä!
Helsingissä 9.3.2022

Mika Perkiömäki